

Міністерство освіти і науки України

Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку

**Факультет бізнесу та соціальних комунікацій
Кафедра економіки та цифрового бізнесу**

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

**Методичні вказівки та завдання до виконання курсової роботи
студентів з дисципліни «Економіка підприємства»**

Одеса 2022

Князева О.А., Орлов В.М., Банкет Н.В. Економіка підприємства: методичні вказівки та завдання до виконання курсової роботи студентів з дисципліни «Економіка підприємства». О.: ДУІТЗ, 2022. 32 с.

Методичні вказівки містять рекомендації, які допоможуть студентам краще засвоїти теоретичний матеріал й оволодіти практичними навичками з розрахунку та визначення впливу економічних показників на результати виробничо-господарської діяльності підприємства. Вказівки містять комплекс завдань для самостійного і підсумкового контролю з дисципліни «Економіка підприємства».

Розраховано на студентів економічних вузів III – IV рівнів акредитації при вивченні економічних питань.

Методичні вказівки розглянуто і рекомендовано до друку на засіданні кафедри Е та ЦБ. Протокол № 3 від 21 жовтня 2022 р.

ЗМІСТ

Вступ	4
ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ	
З ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА»	5
Загальні положення.....	5
Порядок виконання та захисту курсової роботи.....	5
Структура курсової роботи.....	7
Оформлення курсової роботи.....	9
ЗАВДАННЯ НА КУРСОВУ РОБОТУ.....	13
Завдання 1. Теоретична частина.....	13
1.1. Перелік тем з теоретичної частини курсової роботи	13
Завдання 2. Практична частина «Розрахунок економічних	
показників підприємства».....	14
2.1. Загальні відомості та формування вихідних даних.....	14
2.2. Алгоритм розрахунку економічних показників.....	16
Завдання 3. Вибір варіанта розвитку оператора.....	23
Додатки.....	25
Основні терміни та визначення	29

ВСТУП

В умовах проведення кардинальних змін у системі економіки України, існування множини форм власності, широкого розвитку підприємництва, механізму ринкових відносин важливого значення набуває одержання знань, які дозволяють уміти розраховувати й аналізувати економічні показники, використовувати їх для розробки та прийняття економічно обґрунтованих рішень.

Економіка підприємства – це дисципліна, яка вивчає закономірності розвитку підприємства та їх вплив на організацію, економічні показники, якість продукції та працю робітників з метою забезпечення підвищення ефективності діяльності підприємств.

Метою опрацювання методичних вказівок при виконанні завдань студентами є опанування фаховими напрямками основних розділів прикладної економіки та ефективного господарювання на рівні підприємства, засвоєння теоретичних та практичних знань з діяльності підприємства в сучасних економічних умовах. Виконання розроблених завдань допоможе студенту краще засвоїти навчальну дисципліну, розуміти та ефективно аналізувати практичний матеріал, самостійно оцінювати економічну дійсність і робити висновки.

Дисципліна «Економіка підприємства» є фаховою дисципліною для підготовки спеціалістів за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» за спеціальністю «Економіка підприємства» та нормативною дисципліною з циклу природничо-наукової та загальноекономічної підготовки спеціалістів за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» за напрямом «Економіка підприємства».

Дисципліна «Економіка підприємства» складається з 6 кредитів /180 год та викладається на другому курсі. Відповідно до навчального плану, курсова робота виконується студентами після вивчення змістових модулів «Підприємство як основна ланка ринкової економіки», «Економічні ресурси підприємства» та «Результати економічної діяльності підприємства».

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА»

Загальні положення

Курсова робота – це закінчене самостійне дослідження, покликане сприяти закріпленню і виявленню знань, здобутих у процесі вивчення загальнотеоретичних і спеціальних дисциплін, умінь і навичок, набутих під час практики, та їх використання в дослідницькій і практичній роботі за фахом.

Самостійні дослідження мають на меті систематизацію, узагальнення та перевірку спеціальних теоретичних знань і практичних навичок студентів. В роботі повинні ставитися і вирішуватися актуальні питання у сфері спеціальності, демонструватися ерудиція й уміння студента аналізувати проблеми і пропонувати шляхи їх вирішення, самостійно робити висновки. Оригінальність постановки та вирішення конкретних питань відповідно до проблематики дослідження, а також глибина, широта охоплення і самостійність дослідження є основними критеріями оцінки якості курсової роботи.

Порядок виконання та захисту курсової роботи

Курсова робота з дисципліни «Економіка підприємства» виконується за завданнями, які можуть використовуватися самостійно як окреме завдання, а також у комбінації кількох завдань (1, 3, 4; 1, 2; 1, 2, 4).

Першим етапом підготовки курсової роботи є вибір теми теоретичної частини та її осмислення. Студент може обрати тему самостійно, або за рекомендацією викладача відповідно до переліку тем наданих у завданні 1.

За вибраною темою слід обрати необхідну літературу. Як літературні джерела можуть використовуватися законодавчі та нормативні акти, монографії

вітчизняних та зарубіжних авторів, довідкова та наукова література, відомості періодичної преси, статистичні дані тощо.

Студент у процесі підготовки роботи консультується з викладачами кафедри з нових питань, уточнює коло проблем, які підлягають дослідженню, погоджує план. Викладач кафедри, який є керівником курсової роботи, надає наукову і методичну допомогу, систематично контролює виконання роботи, вносить певні корективи, дає рекомендації про доцільність прийняття того чи іншого рішення, а також робить висновок про роботу в цілому.

На курсову роботу надається рецензія, в якій оцінюється відповідність роботи пропонованим вимогам, зміст і структура роботи, ступінь самостійності, теоретичний рівень та практична значимість висновків і пропозицій, а також рівень грамотності. У рецензії відзначаються позитивні якості роботи та недоліки (додаток А).

Якщо, на думку рецензента, курсова робота заслуговує незадовільної оцінки і підлягає переробці, то в рецензії вказуються недоліки і що саме слід доопрацювати. Після усунення недоліків робота подається на повторне рецензування.

Якщо викладач виявляє декілька курсових робіт з ідентичним змістом, що не відображає ступінь самостійності виконання роботи, всі вони повертаються виконавцям.

Якщо курсова робота не відповідає основним вимогам до курсової роботи з дисципліни «Економіка підприємства», то вона **повертається студенту без перевірки** на переробку у відповідності з вимогами.

Курсова робота проходить процедуру захисту. На захисті студент зобов'язаний зазначити мету, коротко викласти зміст роботи, зробити висновки, дати вичерпні відповіді на питання членів комісії та зауваження рецензента.

Остаточна оцінка курсової роботи виставляється за підсумками захисту і якістю виконання. Курсова робота оцінюється: «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно» та виставляється рейтинг за шкалою оцінювання ДУІТЗ.

Кількість членів комісії з прийому захисту курсової роботи повинно нараховувати не більше трьох осіб. Склад комісії визначається завідувачем кафедри.

Структура курсової роботи

Структура курсової роботи має сприяти розкриттю вибраної теми і складових елементів. Всі частини курсової роботи повинні бути викладені у суворій логічній послідовності та взаємопов'язані.

Структурними елементами курсової роботи є:

1. Титульний лист.
2. Рецензія.
3. Зміст.
4. Вступ.
5. Розділи основної частини (1 – теоретична частина, 2 – практична частина).
6. Висновки.
7. Додатки (за необхідністю).
8. Література.

Першою сторінкою роботи є титульний аркуш, оформлений відповідно до зразка (додаток Б). Друга сторінка роботи – рецензія (додаток А). Надалі – зміст (план) роботи. Зміст може включати глави або розділи, а також підзаголовки і підрозділи.

У вступі обґрунтовуються актуальність вибору теми, ступінь її розробленості, мета і завдання, поставлені під час виконання курсової роботи, матеріал, на основі якого виконана робота, за можливістю відбивається теоретична та практична значущість. Вступ займає 2-4 сторінки.

Теоретична частина роботи містить історію питання, рівень розробленості проблеми в теорії і практиці на підставі вивчення літератури. На даному етапі студент повинен самостійно, грамотно, своїми словами викласти

знання, не допускаючи при цьому поверхневого і спрощеного тлумачення тих чи інших питань теми. Дослівне копіювання прочитаної літератури не допускається. Однак це не виключає цитування джерел з обов'язковим у цьому випадку посиланням на використовуване джерело.

Після опрацювання теми студент оформляє теоретичну частину загальним обсягом 10...15 сторінок друкарським способом та 15...20 сторінок при рукописному оформленні.

Практична частина курсової роботи повинна бути заснована на практичних дослідженнях, статистичних даних. Формування вихідних даних для даного розділу не слід розглядати як простий набір показників за відповідні планові і звітні періоди. Вихідні дані представлені в таблицях, що додаються в завданнях. Студенти можуть виконувати роботу на основі фактичних даних конкретного підприємства, а також дослідницького характеру за завданням викладача. Важливо глибоко вивчити найбільш суттєві з точки зору завдань курсової роботи сторони та особливості діяльності підприємства, виявити тенденції та перспективи її розвитку.

У практичній частині роботи необхідно надати основні теоретичні визначення щодо досліджуваних економічних показників, методику та порядок їх розрахунку. Результати розрахунків у кожному підрозділі оформляються у вигляді таблиць. Після кожної таблиці робиться висновок, який ґрунтується на порівняльному аналізі показників за періодами. На прикінці кожного завдання студент систематизує та узагальнює отримані результати, формує загальний висновок. В загальному висновку слід зазначити про ефективність діяльності підприємства та напрями удосконалення, шляхи вирішення виявлених проблем, перспективи розвитку. Якість курсової роботи визначається не стільки правильністю розрахунку економічних показників, скільки якістю їх обробки, ступенем самостійності опрацювання питань, оригінальністю та обґрунтованістю висновків і пропозицій.

У висновках студент викладає основні висновки і пропозиції за кожним розділом роботи, вказуються економічний або соціальний ефект при реалізації пропозицій. Висновки займають 1..3 сторінки.

Додатки включають додаткові і допоміжні матеріали.

Список літератури включає тільки ті літературні джерела, які використані в роботі. Не слід включати в список ті джерела, на які немає посилань у тексті і які фактично не були використані.

Оформлення курсової роботи

Курсова робота оформляється друкованим способом з використанням комп'ютера та принтера на паперовому носії. Текст роботи повинен бути набраний в текстовому редакторі «Microsoft Word» з наступними параметрами:

- розмір (формат) паперу - А4 (21,0 см х 29,7 см);
- береги: верхнє – 2,0 см; нижнє – 2,0 см; ліве – 2,5 см; праве – 1,5 см;
- шрифт – Times New Roman;
- висота шрифту – 14;
- новий рядок – 1 см;
- міжрядковий інтервал – 1 см;
- вирівнювання по ширині.

Дозволяється виконання курсової роботи рукописних способом, але розбірливо й акуратно, на одній стороні паперу формату А4.

Обсяг курсової роботи, виконаної друкарським способом: 25...35 сторінок; рукописних: 35...45 сторінок.

При рукописному способі написання використовується паста одного кольору (чорного, синього або фіолетового). Щільність тексту повинна бути рівномірною. Вписувати в текст слова, формули, умовні знаки допускається тільки одним кольором з текстом при одній і тій самій щільності.

Титульний лист є першим листом курсової роботи і заповнюється за прикладом, наданим у додатку Б.

Кожний розділ курсової роботи, який відповідає окремому завданню слід починати з нового аркуша. Заголовки розділів друкуються симетрично тексту прописними літерами. Заголовок підрозділів друкується з абзацу, малими літерами, крім першої великої. Перенесення слів у заголовках не допускаються. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох речень, їх розділяють крапкою.

Слова-заголовки відповідного розділу роботи друкуються на окремим рядком прописними літерами (ЗМІСТ, ВСТУП, ВИСНОВКИ), повинні служити заголовками відповідних структурних частин роботи. Підкреслення заголовка не допускається.

Сторінки нумерують арабськими цифрами у верхньому колонтитулі по центру. Титульний лист включається в загальну нумерацію роботи. На титульному листі номер не ставиться. Нумерація сторінок повинна бути наскрізною. Додатки в загальний обсяг роботи не входять.

Розділи курсової роботи повинні мати порядкову нумерацію у межах всієї роботи і позначатися цифрами з крапкою в кінці. Вступ і висновки не нумеруються.

Якщо розділи поділяються на підрозділи, то вони нумеруються арабськими цифрами в межах кожного розділу. В кінці назви підрозділу крапка не ставиться, наприклад «3.2. Назва другого підрозділу третього розділу».

Ілюстрації розміщують після першого посилання на них. Ілюстрації позначаються словом «Рис.» і нумеруються послідовно арабськими цифрами в межах розділу. Номер повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, розділених крапкою, наприклад «Рис. 1.2.Назва другого рисунку першого розділу».

У текст курсової роботи слід розмішувати тільки найбільш важливі таблиці. Допоміжний матеріал доцільно розмішувати у додатки, при цьому у тексті роботи надається посилання на відповідний додаток. Таблиці нумеруються послідовно арабськими цифрами в межах розділу. Перед таблицею вказується її найменування. У лівому верхньому куті над відповідним

найменуванням міститься напис «Таблиця» із зазначенням її номера та назви. Номер повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, розділеного крапкою, наприклад «Таблиця 1.2. Назва другої таблиці першого розділу». При перенесенні частини таблиці на інший лист вказують над нею, наприклад, «Продовження табл. 1.2». На всі таблиці повинні бути посилання в тексті.

Посилання в тексті на джерела надаються у квадратних дужках із зазначенням номера, що відповідає списку літератури та сторінки із джерела посилання.

Список літератури є складовою частиною курсової роботи, що дозволяє судити про ступінь вивченості студентом досліджуваної проблеми. Він повинен містити перелік джерел, що використовуються при виконанні роботи, і розміщується в кінці, після укладання. Відомості про джерела, включених до списку, необхідно давати відповідно до вимог ДСТУ 7.1:2006.

Приклади оформлення:

Підручник, навчально-методичний посібник, монографія:

1. Економіка зв'язку: підручник для вищих і середніх навчальних закладів галузі зв'язку; за ред. В.М. Орлова, Н.Ю. Потапової-Сінько. Одеса: Логос Сервіс, 1998.

Книга:

Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент. Житомир: ЖІТІ, 2001. 440 с.

Стаття:

Лощина Л.В., Мілащенко В.М. Комплексна оцінка інноваційного потенціалу підприємства: теоретико-методичні підходи. *Вісник Донбаської державної машинобудівної академії*. 2008 . №3 (13). С.163 – 167.

Стаття з Інтернет ресурсу:

Головатюк В.М., Соловйов В.П. Деякі проблеми вимірювання інноваційного потенціалу. URL: http://uiis.com.ua/conf_3/ (дата звернення 09.02.19).

Законодавчі та нормативні документи:

Закон України «Про поштовий зв'язок». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2722-20#Text>

ЗАВДАННЯ НА КУРСОВУ РОБОТУ

(варіант обирається за списком у журналі групи)

Завдання 1. ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

1.1 Перелік тем теоретичної частини курсової роботи з дисципліни «Економіка підприємства»

№ з/п	Назва теми
1	Господарчий комплекс країни, його складові
2	Підприємство як суб'єкт господарювання
3	Види та форми організації підприємницької діяльності
4	Правові та організаційні аспекти діяльності підприємств та їх класифікація
5	Бізнес-середовище підприємства
6	Трудові ресурси підприємства
7	Основні фонди підприємства
8	Нематеріальні ресурси підприємства
9	Оборотні засоби підприємства
10	Продукція підприємства
11	Витрати підприємства
12	Доходи підприємства
13	Прибуток і рентабельність підприємства
14	Оподаткування та розподіл прибутку підприємства
15	Капітальні витрати та інвестування в діяльності підприємства

Завдання 2. РОЗРАХУНОК ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Загальні відомості та формування вихідних даних

Варіант вибирається за номером студента у списку групи. Вихідні дані надані в табл. 2.6 (Додаток Г). На підставі вихідних даних розрахунок проводити в наступній послідовності.

1. Розрахувати чисті доходи (доходи, що залишаються на організацію діяльності підприємства) та дохідність одиниці продукції.
2. Розрахувати показники стану, руху та використання виробничих фондів.
3. Розрахувати показники використання трудових ресурсів.
4. Визначити загальну суму експлуатаційних витрат, структуру та калькуляцію витрат; собівартість одиниці продукції й одиниці доходів.
5. Визначити прибуток операційної і звичайної діяльності; рентабельність поточної діяльності, використання виробничих фондів і продажів.
6. Розрахувати прибуток, що залишається у розпорядженні підприємства (чистий прибуток).
7. Розподілити чистий прибуток за напрямками використання – на розвиток виробництва і соціальної сфери, матеріальне заохочення, дивіденди, резерв. Створити фонд споживання і фонд накопичення.

За кожним пунктом результати розрахунків треба зводити до таблиці, форма якої надається нижче. Після кожного пункту робиться висновок щодо використання певного виду ресурсу або досягнутого значення результуючого показника.

Завершуючи роботу, в цілому по завданню робиться висновок про результати діяльності підприємства на основі зведеної таблиці загального вигляду, в якій відбиваються:

– *вихідні показники*: доходи, обсяг продукції, вартість виробничих фондів за видами та ін.;

– *розрахункові показники*:

- дохідність одиниці продукції, чисті доходи;
- показники використання основних і оборотних засобів;
- показники використання трудових ресурсів;
- собівартість одиниці доходів;
- прибуток, рентабельність;
- валові доходи, валові витрати;
- прибуток оподаткування і податок на прибуток;
- чистий прибуток, що залишається на ФЕС;
- фонд споживання всього і на одного працівника;
- фонд накопичення.

Таблиця 2.1. Додаткові показники

Показники	Величина показників*
1. Термін дії підприємства, роки	три роки
2. Доходи від іншої операційної діяльності	10-25 % від доходів основної операційної діяльності
3 Прибуток від позареалізаційної діяльності	2-15 % від прибутку операційної діяльності
4. Доходи, звільнені від ПДВ	4 -10 % від загальної суми доходів
5. Нарахування від фонду заробітної плати на соціальні заходи (у т.ч. Пенсійний фонд)	18 % + 1,5% військовий збір
6. Ставки податків: ПДВ, на прибуток	відповідно до положень податкового кодексу

** при заповненні таблиці студент наводить ті розміри показників, які він застосовує у своїй роботі*

2.2. Алгоритм розрахунку економічних показників

Доходи і доходність одиниці продукції:

– загальна сума доходів операційної діяльності (виручка):

$$D = D_{\text{осн}} + D_{\text{ін}},$$

де $D_{\text{осн}}$ – доходи від основної операційної діяльності;

$D_{\text{ін}}$ – доходи іншої операційної діяльності:

$$D_{\text{ін}} = \%_{\text{ін}} \cdot D_{\text{осн}},$$

де $\%_{\text{ін}}$ – частка доходів іншої діяльності від доходів основної операційної діяльності;

– сума доходів ($D_{\text{зв}}$), звільнених від податку на додану вартість (ПДВ):

$$D_{\text{зв}} = \%_{\text{зв}} \cdot D,$$

де $\%_{\text{зв}}$ – відсоток звільнених доходів від ПДВ;

– податок на додану вартість:

$$\text{ПДВ} = (D - D_{\text{зв}}) \cdot 16,67/100;$$

– чисті доходи:

$$\text{ЧД} = D - \text{ПДВ};$$

– доходність одиниці продукції:

$$\partial = \frac{D}{Q}; \quad \partial_{\text{чд}} = \frac{\text{ЧД}}{Q}.$$

Показники використання виробничих фондів

Основні фонди:

– середньорічна вартість основних фондів розраховується за формулою ($\bar{\Phi}$):

$$\bar{\Phi} = \Phi_{\text{п}} + \sum_{i=1}^n \frac{(\Delta \Phi_{\text{вв}} - \Delta \Phi_{\text{виб}})_i \cdot \Delta t_i}{4},$$

де $\Delta\Phi_{\text{вв}}, \Delta\Phi_{\text{виб}}$ – вартість основних фондів, що вводяться і вибувають в i -му кварталі, тис. грн.;

$\Phi_{\text{п}}$ – первісна вартість основних фондів на початок року;

Δt_i – тривалість періоду з моменту введення, вибуття до кінця року, кварталів;

i – момент введення (вибуття);

– вартість основних фондів за первинною вартістю на кінець року визначається за формулою:

$$\Phi_{\text{к}} = \Phi_{\text{п}} + \sum (\Delta\Phi_{\text{вв}} - \Delta\Phi_{\text{виб}})_i;$$

– залишкова (балансова) вартість визначається за формулою:

$$\overline{\Phi}_{\text{зал},i} = \overline{\Phi}_i - I_{i-1},$$

де $\overline{\Phi}_{\text{зал},i}$ – залишкова вартість основних фондів в i -му році;

$\overline{\Phi}_i$ – середньорічна вартість основних фондів за первинною вартістю в i -му році;

$\sum i$ – знос в i -му році.

– фондовіддача:

$$K_{\text{д}} = \frac{Д}{\Phi_{\text{осн}}},$$

де $\Phi_{\text{осн}}$ – середньорічна вартість основних фондів.

– фондомісткість:

$$h_{\text{д}} = \frac{1}{K_{\text{д}}};$$

– фондоозброєність праці:

$$V = \frac{\Phi_{\text{осн}}}{\text{III}},$$

де III – середньоспискова чисельність працівників.

Виробничі фонди:

– вартість виробничих фондів визначається як сума вартості основних фондів і нормованих оборотних засобів ($\Phi_{\text{вироб}}$):

$$\Phi_{\text{вироб}} = \Phi_{\text{осн}} + \Phi_{\text{об}};$$

– рентабельність використання виробничих фондів, виходячи з прибутку операційної діяльності:

$$r_{\text{вф}} = \Pi_{\text{оп}} \cdot 100 / (\Phi_{\text{осн}} + \Phi_{\text{об}}),$$

де $\Pi_{\text{оп}}$ – прибуток операційної діяльності.

Оцінка інтенсивності використання виробничих фондів відбувається на основі розрахунку наступних показників по кожному виду і в цілому виробничих фондів:

а) зміна доходів за рахунок зміни використання фондів:

$$Д_{\text{КД}} = (К_{\text{Дзв}} - К_{\text{Дбаз}}) \cdot \Phi_{\text{зв}};$$

б) зміна вартості фондів за рахунок зміни фондівддачі:

$$\Delta\Phi_{\text{КД}} = [(1/К_{\text{Дзв}}) - (1/К_{\text{Дбаз}})] \cdot Д_{\text{зв}},$$

де індекси “зв”, “баз” - відповідно звітний, базовий періоди.

Результати розрахунку показників зводяться до табл. 2.2.

Оборотні засоби:

– коефіцієнт оборотності:

$$K_{\text{об}} = \frac{Д}{\Phi_{\text{об}}},$$

$\Phi_{\text{об}}$ – середня вартість нормованих оборотних засобів;

– швидкість оборотності:

$$V_{\text{об}} = \frac{360}{K_{\text{об}}}.$$

Таблиця 2.2. Визначення залишкової вартості основних фондів

№ з/п	Показники і одиниці вимірювання	1-й рік	2-й рік	3-й (зв.) рік	Плановий період
1	2	3	4	5	6
1	Середньорічна вартість основних фондів за первинною вартістю, тис. грн.				
2	Амортизація, тис. грн.	.			
3	Абсолютна величина зносу основних фондів, тис. грн.				
4	Залишкова вартість основних фондів, тис. грн.				

Показники використання трудових ресурсів:

– продуктивність праці одного працівника:

$$B = \frac{Д}{Ш};$$

– середня заробітна плата одного працівника:

$$ЗП = \frac{ФОП}{Ш};$$

де ФОП - фонд оплати праці;

Собівартість одиниці продукції (доходів):

– загальна сума витрат (Э):

$$\mathcal{E} = \sum_{i=1}^n \mathcal{E}_i,$$

де $\mathcal{E}_i$ – сума витрат за i -ю статтею;

n – кількість статей витрат;

– структура витрат – питома вага кожної статті витрат у загальній сумі витрат:

$$d_{\mathcal{E}i} = \left(\frac{\mathcal{E}_i}{\mathcal{E}} \right) 100;$$

– собівартість одиниці продукції, доходів:

$$\bar{C}_Q = \mathcal{E}/Q; \quad \bar{C}_D = \mathcal{E}/D; \quad ;$$

– калькуляція собівартості – це визначення витрат за кожною статтею на одиницю доходів:

$$c_i = \mathcal{E}_i/D.$$

Результати розрахунку за розділом собівартості звести в табл. 2.3.

Таблиця 2.3. Витрати та собівартість гривні доходів

Показник	Величина, тис. грн.			Структура, %		Калькуляція витрат, грн. витрат на 1 грн. доходів		
	баз	звіт	індекс	баз	звіт	баз	звіт	індекс
Фонд оплати праці (ФОП)								
Нарахування на фонд оплати праці								
інші витрати								
.....								
Всього витрат								
Доходи								

Прибуток і рентабельність:

– прибуток операційної діяльності:

$$П_{оп} = ЧД - \mathcal{E};$$

– прибуток від позареалізаційної діяльності:

$$П_{пр} = Н_{пр} П_{оп} / 100,$$

де $Н_{пр}$ – % від прибутку операційної діяльності;

– прибуток звичайної діяльності:

$$П_{зв} = П_{оп} + П_{пр};$$

– рентабельність:

а) за прибутком операційної діяльності:

$$r_{\text{оп}} = \left(\frac{\Pi_{\text{оп}}}{\Xi} \right) 100;$$

б) за прибутком звичайної діяльності ($\Pi_{\text{зв}}$):

– поточної діяльності:

$$R_{\text{пд}} = \left(\frac{\Pi_{\text{зв}}}{\Xi} \right) 100;$$

– використання трудових ресурсів:

$$r_{\text{тр}} = \left(\frac{\Pi_{\text{зв}}}{\Phi \text{ЗП}} \right) 100;$$

– продажів:

$$r_{\text{пр.}} = \left(\frac{\Pi_{\text{зв}}}{\text{ЧД}} \right) 100 ;$$

Прибуток підприємства, що підлягає оподаткуванню ($\Pi_{\text{под}}$) в роботі дорівнюється до прибутку звичайної діяльності.

Податок на прибуток ($H_{\text{под}}$) розраховується:

$$H_{\text{под}} = H_{\text{п}} \cdot \Pi_{\text{под}} / 100,$$

де $H_{\text{п}}$ – ставка податку на прибуток, %.

Ставка податку на прибуток підприємств (станом на 2022 р. становить 18%)

Прибуток, що залишається у розпорядженні підприємства (чистий прибуток), розраховується :

$$\Pi_{\text{зал}} = \text{ЧП} = \Pi_{\text{зв}} - H_{\text{под}} \cdot$$

Утворення фондів економічного стимулювання (ФЕС)

Розподіл чистого прибутку, що залишається у розпорядженні підприємства проводиться за такими напрямками:

1. На матеріальне заохочення працівників (МЗ).

2. На розвиток виробництва (РВ).
3. На розвиток соціальної сфери (СР).
4. Інші напрями: резерв, дивіденди, додаткові відрахування до бюджету (П_{ін}).

Розмір прибутку на МЗ, РВ, СР й інші напрями визначаються за формулами:

$$МЗ = ЧП \cdot d_{МЗ};$$

$$РВ = ЧП \cdot d_{РВ};$$

$$СР = ЧП \cdot d_{СР};$$

$$П_{інш} = ЧП \cdot d_{інш};$$

де $d_{МЗ}$, $d_{РВ}$, $d_{СР}$, $d_{інш}$ – частка відрахувань на відповідні напрями використання прибутку.

Нормативи відрахувань на матеріальне заохочення (МЗ), розвиток виробництва (РВ), розвиток соціальної сфери (СР) – відповідно 35 %, 38 %, 27 % від чистого прибутку, або може прийнятий інший розподіл з урахуванням інших напрямів її використання (резерв, дивіденди). Інший прибуток береться у розмірі 5 – 15 % від прибутку операційної діяльності (умовно).

Завдання 3. ВИБІР ВАРІАНТА РОЗВИТКУ ОПЕРАТОРА

Показники, за допомогою яких вибирається кращий варіант:

1. Річні приведені витрати

$$C_{\text{прив}} = E_I + E_n \times K_I; \quad (3.1)$$

де E_I – річні виробничі витрати;

E_n – нормативний коефіцієнт економічної ефективності: $E_n = 0,15$;

K – капітальні вкладення;

I – варіант рішення.

Ефективний варіант повинен мати мінімальний розмір річних приведених витрат.

2. Річний економічний ефект

$$E_{\text{рф}} = \bar{C}_{\text{прив}_{\text{н/еф}}} - \bar{C}_{\text{прив}_{\text{эф}}}; \quad (3.2)$$

де $\bar{C}_{\text{прив}_{\text{н/еф}}}$, $\bar{C}_{\text{прив}_{\text{эф}}}$ – питомі приведені річні видатки, відповідно неефективного й ефективного варіантів.

3. Строк окупності капітальних вкладень

3.1. За рахунок економії виробничих витрат.

$$\tau = \frac{K_{\text{эф}} - K_{\text{н/еф}}}{Ei_{\text{н/еф}} - Ei_{\text{эф}}} \text{ років.} \quad (3.3)$$

3.2. За рахунок прибутку:

$$\tau = \frac{K_{\text{эф}}}{D_{\text{эф}} - \text{ПДВ} - Ei_{\text{эф}}} \text{ років,} \quad (3.4)$$

де ПДВ – податок на додану вартість:

$$\text{ПДВ} = 0,1667 \times D_{\text{эф}},$$

де 0,1667 – частка ПДВ у доходах підприємства;

$D_{\text{эф}}$ – доходи ефективного варіанта.

На основі вихідних даних зробити вибір ефективного варіанта капітальних вкладень на основі розрахунку показників порівняльної економічної ефективності.

Розрахувати:

1. Річні приведені витрати за двома варіантами (формула 3.1).
2. Річний економічний ефект (формула 3.2).
3. Строк окупності за рахунок економії експлуатаційних витрат (формула 3.3).
4. Строк окупності за рахунок прибутку (формула 3.4).

Вихідні дані за варіантами

Показники	Варіант									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0
Капітальні вкладення, тис. грн.(K_i)										
1 варіант	1350	1800	300	1000	240	1800	1800	900	1150	2000
2 варіант	1600	1750	350	1500	240	1750	1830	1350	1350	2200
Річні виробничі витрати, тис. грн. (E_i)										
1 варіант	635	300	80	120	210	300	300	500	300	1500
2 варіант	640	340	70	100	240	340	250	400	250	900
Доходи, тис. грн. (D)										
1 варіант	992	650	250	190	330	410	640	720	420	2350
2 варіант	992	660	220	190	330	450	540	630	420	1250

Зробити обґрунтований висновок щодо вибору найбільш ефективного варіанта.

Додаток А

(обов'язково)

Зразок рецензії на курсову роботу (проект)

Міністерство освіти і науки України

Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку

Факультет бізнесу та соціальних комунікацій

Кафедра економіки та цифрового бізнесу

РЕЦЕНЗІЯ

на курсову роботу

Курсу _____ групи _____ форми навчання

Спеціальності _____

З дисципліни _____

Тема курсової роботи _____

Позитивні якості курсової роботи _____

Недоліки курсової роботи, включаючи стиль та грамотність написання, відповідність вимогам _____

Оцінка курсової роботи _____

« ____ » _____ 20__ р.

(науковий ступінь, вчене звання, посада, підпис, ПІБ)

Додаток Б
(обов'язково)

Приклад оформлення титульного листа до курсової роботи з дисципліни

Міністерство освіти і науки України
Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку

Факультет бізнесу та соціальних комунікацій
Кафедра економіки та цифрового бізнесу

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни _____

Виконав:

Студент ____ курсу, ____ групи,
очної (заочної) форми навчання,
спеціальність _____,
номер залікової книжки _____,
ПІБ. _____
Керівник _____

Одеса 20__

Додаток В

Таблиця 2.5 – Вихідні дані до завдання 2

Варіанти	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Вартість основних фондів за первинною вартістю на початок звітного року,	5360	2740	3750	4530	4700	4450	3650	4780	4070	3530
2. Середньорічна вартість нормованих оборотних засобів, тис. грн.:										
– у звітному році	190	188	179	160	258	154	140	133	135	130
– у плановому році	191	187	172	161	260	155	141	134	139	131
3. Початкові дані до формування статей експлуатаційних витрат										
3.1. Витрати на перевезення пошти, тис. грн.:										
– у звітному році	265	265	210	220	182	180	98	98	70	70
– у плановому році	290	290	220	230	190	170	100	90	76	65
3.2. Виробнича площа, тис. кв. метрів:										
– у звітному році	15,0	13,3	12,5	10,9	9,2	7,9	6,7	5,4	4,5	3,9
– у плановому році	15,0	14,2	12,9	11,3	9,7	10,3	7,0	5,8	4,7	4,0
3.3. Середня норма амортизації, %	6	6,5	8	10,2	9,3	7,5	5,5	8,9	9,0	8,5
3.4. На поліпшення основних фондів, %	6,5	5	4,5	5,5	6	3,5	4	2,5	3,5	3
(Пункти 3.3 і 3.4 в % від балансової (залишкової) вартості основних фондів										
4. Рух основних фондів, тис. грн.:										
– у звітному році:										
Квартал I введення/вибуття	400/50	400/60	200/10	180/15	160/10	225/30	120/40	120/5	100/50	110/50
Квартал II введення/вибуття	200/10	250/15	170/12	120/10	10/20	60/20	65/70	200/40	350/25	130/10
Квартал III введення/вибуття	100/10	200/20	200/20	210/20	500/50	400/20	80/20	80/20	200/60	225/55
Квартал IV введення/вибуття	150/30	100/15	60/5	60/10	100/0	100/10	100/10	75/40	40/30	50/20
– у плановому році:										
Квартал I введення/вибуття	100/50	110/50	105/35	750/540	160/10	150/0	20/20	120/50	200/20	210/10
Квартал II введення/вибуття	270/20	130/10	200/40	530/270	15/20	60/20	120/10	200/40	700/90	120/10
Квартал III введення/вибуття	600/75	190/15	80/20	90/130	180/30	400/20	200/10	80/20	200/20	210/20
Квартал IV введення/вибуття	100/80	50/20	75/5	535/67	100/15	100/10	40/30	150/25	60/15	160/30

Додаток Г

Таблиця 2.6 – Вихідні дані до завдання 2.2.4

Варіант	Обсяг продукції, тис. одиниць		Доходи основної діяльності, тис. грн.		Середньомісячна чисельність працівників, чол.		Середньорічна вартість основних фондів, тис. грн.		Нормовані і оборотні засоби, тис. грн.		Експлуатаційні витрати по статтях, тис. грн.												2% від вартості основних фондів		19,5 % від фонду зарплати				
	без	зв	без	зв	без	зв	без	зв	без	зв	Фонд зарплати		Амортизаційні відрахування		Матеріали і запаси		Електроенергія		Інші. виробничі та транспортні витрати.		Інші. адм.-упр. та господарські витрати						На поліпшення основних фондів		Нарахування на фонд зарплати
											без	зв	без	зв	без	зв	без	зв	без	зв	без	зв					без	зв	
1	1250	1380	1562	1632	220	230	4530	5360	151	93	319	305	392	426	18	20	8	10	152	173	46	41	Для всіх варіантів						
2	700	740	996	1040	129	128	2500	2740	75	51	180	187	200	212	15	15	4	5	45	53	15	18							
3	1270	1375	1800	1692	183	150	5100	3750	127	69	255	209	331	261	20	24	4	3	106	88	30	23							
4	780	990	1098	1220	170	190	3440	4530	100	79	213	267	325	366	26	26	6	6	100	139	19	21							
5	1180	1210	1682	1728	197	195	4300	4700	120	75	225	234	323	358	49	56	8	9	124	136	36	42							
6	980	1040	1219	1429	170	170	4200	4450	88	74	232	236	320	332	39	41	13	14	104	139	24	23							
7	1300	1550	1750	1865	228	220	3020	3650	102	109	313	341	262	306	33	55	10	12	113	102	28	14							
8	790	1170	1180	1325	122	125	3150	3280	90	75	176	194	252	240	15	13	6	6	88	96	23	27							
9	1125	1415	1456	1683	180	175	4100	4290	125	75	244	241	327	335	18	16	5	8	106	124	11	15							
0	1160	1340	1472	1696	190	180	4320	5030	122	83	264	265	356	408	20	24	10	14	93	110	27	35							

Додаткові вихідні дані

1. Доходи від іншої операційної діяльності складають 10-25 % від доходів основної операційної діяльності
2. Доходи, звільнені від ПДВ, дорівнюють 4 -10 % від загальної суми доходів.

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ

Амортизація основних фондів	Частина вартості основних фондів, яка переноситься на собівартість продукції. $A_p = \sum H_{ai} \cdot \text{ОВФ}_i,$ де ОВФ_i – вид основних фондів; H_{ai} – норма амортизації для i -го виду ОВФ.
Балансова вартість основних фондів	Вартість основних фондів на кінець року
Балансовий прибуток	Балансовий (звичайний) прибуток – сума прибутку підприємства за усіма видами діяльності, відображена у балансі з господарської діяльності
Бізнес	Бізнес – будь-яка організована законна діяльність, основною метою якої є отримання прибутку – перевищення доходів над витратами
Виручка підприємства	Виручка підприємства – кошти, отримані підприємством від продажу товарів, реалізації послуг і виконання робіт
Витрати на виробництво	Витрати на виробництво – сукупність затрат живої праці та втіленої у засобах виробництва праці на усіх стадіях створення продукції. $E = \text{ФОП} + \text{Н}_{\text{ФОП}} + A + M + \text{Ел} + T + \text{АУВ} + \text{Ін},$ де ФОП – фонд оплати праці; $\text{Н}_{\text{ФОП}}$ – нарахування на ФОП; A – амортизація; M – матеріали і запасні частини; Ел – електроенергія; T – транспортні витрати; АУВ – інші адміністративно-управлінські витрати; Ін – інші витрати
Доходи	Доходи – сума коштів, отриманих підприємством зв'язку за реалізацію власної продукції $Q_r = \sum_{i=1}^n Q_{ni} \cdot C_{Ti},$ де Q_n – обсяг послуг за кожним i -ми видом в натуральному вимірюванні; C_{Ti} – тариф або середньодоходна такса (усереднена такса)
Нарахування на ФОП	Грошові кошти, які відраховуються оператором у спеціалізовані цільові фонди (соціальні). Ці відрахування прямо пропорційні штатній чисельності персоналу і визначаються виходячи з розмірів ФОП. Нарахування на ФОП складаються з чотирьох складових: Пенсійний фонд, Фонд безробіття, Фонд соціального страхування, Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві
Оборотність зворотних коштів	$K_{об} = \frac{D}{\Phi_{об}}$
Оподаткований прибуток	Оподаткований прибуток – сума прибутку, оподаткованого податком, різниця між валовими доходами та валовими витратами.

Податок	Податок – нормативна форма обкладення доходів чи майна юридичних та фізичних осіб. Характеризується за окремий період часу
Податок на додану вартість	Податок на додану вартість – форма побічного податку на товари та послуги. Складає 20% та являє собою додаток до роздрібної ціни
Прибуток	Прибуток є різницею між отриманими доходами від реалізації послуг і здійсненими для цього витратами $\Pi = \text{ЧД} - E$, де E – виробничі витрати; ЧД – чистий дохід
Прибуток від основної діяльності	Прибуток від основної діяльності економічна категорія, висловлювана фінансовими результатами господарської діяльності підприємств
Прибуток від іншої діяльності	Прибуток від іншої діяльності – прибуток підсобних господарств, які знаходяться на балансі підприємства
Податок на прибуток	Податок, який сплачується суб'єктом підприємницької діяльності з оподаткованого прибутку.
Продуктивність праці	Обсяг продукції (доходи), вироблений одним працівником за одиницю часу $V_{\text{тр}} = \frac{D}{\bar{\Pi}} \cdot [\text{грн./чол.}],$ де Q_n – обсяг послуг в натуральному вимірюванні (одиниці); D – доходи підприємства (у грошових одиницях); $\bar{\Pi}$ – середньспискова кількість працівників (чоловік)
Рентабельність	Рентабельність – показник, який характеризує ступінь прибутковості чи збитковості підприємства в цілому чи окремих видів продукції. Розраховується за окремий період часу $r = \frac{\Pi}{E} \cdot (100), (\%),$ де Π – прибуток; E – виробничі витрати
Середньорічна вартість основних фондів	Вартість основних фондів з урахуванням руху їх протягом року
Середньорічна чисельність працівників	Чисельність працівників з урахуванням їх руху (прийому звільнення), з урахуванням часу протягом року
Склад виробничих витрат	Фонд оплати праці; нарахування на ФОП; амортизація; матеріальні та інші витрати.
Собівартість одиниці продукції (послуги)	$\bar{C} = \frac{E}{D} \text{ чи } \bar{C} = \frac{E}{Q}$
Сума податку на прибуток	Сума податку на прибуток – добуток оподаткованого прибутку та ставки податку на прибуток; кількість грошових засобів, які йдуть на виплату податків від оподаткованого прибутку

Чисті доходи	Чисті доходи – доходи за відрахуванням ПДВ $ЧД = Д_{\Sigma} - ПДВ$, де $Д_{\Sigma}$ – сумарний дохід
Чистий (нерозподілений) прибуток	Чистий прибуток – сума засобів, які залишаються на підприємстві після сплати податків.
Фондовіддача	$K_n = \frac{Д}{Ф}$ чи $K_n = \frac{Q}{Ф}$
Фондоозбросність	Відношення середньорічної вартості основних до чисельності працівників $V = \frac{\overline{ОВФ}}{Ш}$
Швидкість оборотності зворотних коштів	$V_{об} = \frac{360}{K_{об}}$ 360 – кількість днів у році

Навчальне видання

**ОЛЕНА АЛЬБЕРТІВНА КНЯЗЄВА
ВАСИЛЬ МИКОЛАЙОВИЧ ОРЛОВ
НАТАЛІЯ ВІКТОРІВНА БАНКЕТ**

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

Методичні вказівки та завдання до виконання курсової роботи
студентів з дисципліни «Економіка підприємства»

Підписано до друку 01.11.2022.

Формат 60х84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Друк офсетний. Обсяг 2,0 друк. арк. Наклад 50 прим.

Зам. № 812538512/6
Надруковано у ФОП Бондаренко М.О.
м. Одеса, вул. В. Арнаутська, 60.
т. +38 048 700 11 55
info@aprel.od.ua

Свідцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців ДК № 4684 від 13.02.2014 р.